

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ПРОФЕСІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Комунікативні навички є основою ефективної взаємодії в будь-якому професійному середовищі. У світі, де інформація стає основним ресурсом, здатність ефективно передавати, отримувати та обробляти інформацію є важливим чинником успіху на будь-якому етапі кар'єрного розвитку. Від комунікативних навичок залежить не лише досягнення професійних цілей, а й створення здорової робочої атмосфери, сприяння розвитку колективу та прийняття обґрунтованих рішень.

Комунікація на робочому місці – це не лише обмін інформацією, а й важливий інструмент для вирішення проблем, встановлення довіри та підтримки здорових взаємозв'язків між людьми. Вміння чітко виражати свої думки, активно слухати, а також розуміти невербальні сигнали можуть суттєво вплинути на ефективність роботи команди. Дослідження вказують на те, що професіонали, які мають високий рівень комунікативних навичок, є більш успішними у своїй діяльності, краще адаптуються до змін і мають більше можливостей для кар'єрного росту.

У процесі підготовки майбутніх фахівців одним із найважливіших завдань є розвиток комунікативних навичок. Це вимагає впровадження в навчальний процес таких інструментів, як рольові ігри, дебати, командні проекти, тренінги з управління конфліктами та ораторської майстерності. Це дозволяє студентам/слухачам не лише здобути теоретичні знання, а й відпрацювати практичні навички, які знадобляться в реальному професійному житті, так як формування комунікативних навичок є важливим компонентом, який забезпечує обмін інформацією та формується на основі мовленнєвих дій. Професійні комунікативні навички – це вміння спілкуватися фахівців певної галузі в межах їхньої діяльності. Рівень сформованості такого виду комунікативних навичок є умовою, за якої може бути продуктивною професійна комунікація. Важливо вчасно зрозуміти і виконати завдання.

Формування комунікативної компетентності включає в себе кілька важливих компонентів:

- **Прогнозування та програмування комунікативних ситуацій** — це здатність передбачати наслідки своїх слів і дій, а також планувати комунікацію в залежності від мети і контексту (потрібно орієнтуватися на кількісний і якісний склад аудиторії), від цього залежить якою буде мова – простою чи ускладненою, потрібні будуть уточнення, пояснення чи ні.
- **Засоби спілкування** — як вербальні (слова, мова), так і невербальні (жести, міміка, постава). Особливо важливим є вміння керувати своїми невербальними сигналами, оскільки вони можуть значно змінити сприйняття вашої особи співрозмовниками. Вміння справляти враження залежить саме в першу чергу від невербальних засобів спілкування, а потім від вербальних.
- **Комунікативна культура** — розуміння та повага до культурних і соціальних особливостей партнера по комунікації, що особливо актуально в умовах глобалізації та мультикультурного середовища. Не потрібно

засмічувати свою мову нелітературними словами, лайкою, жаргонізмами. Гарне мовлення завжди притягує увагу. Це здатність висловлювати свої думки так, щоб вони були зрозумілі слухачу чи читачу. Використання мовних форм в залежності від ситуації (офіційне, неформальне спілкування). Потрібно виявляти ввічливість та уважність до співрозмовника.

- **Мовленнєва компетенція** — здатність правильно і ефективно використовувати мову для досягнення комунікативних цілей, правильно, чітко та доречно висловлювати свої думки, адаптуючи мовлення до різних умов і цілей спілкування. усвідомлення мовленнєвої ситуації – що, кому, як (сказати). Мовленнєва компетенція охоплює кілька важливих складових: граматична компетенція — знання і вміння правильно застосовувати граматичні правила мови (морфологія, синтаксис); лексична компетенція — здатність вибирати правильні слова та вирази для вираження думки, зокрема залежно від контексту; фонетична компетенція — вміння правильно вимовляти звуки, інтонацію та наголос; синтаксична компетенція — здатність правильно будувати речення, дотримуючись норм синтаксису; соціокультурна компетенція — вміння враховувати соціальний контекст, культурні особливості та етикет у мовленні; прагматична компетенція — здатність використовувати мову відповідно до конкретної комунікативної мети (наприклад, для аргументації, переконання, інформування). Мовленнєва компетенція є важливим компонентом комунікативної компетенції, яка дозволяє людині ефективно взаємодіяти з іншими в різних сферах життя.

Комунікативні навички мають свою специфіку (особливість) у різних професійних сферах:

1. **Медицина:** У медичній сфері комунікативні навички стають основою для створення довірчих відносин між медичними працівниками і пацієнтами. Вміння надавати складну медичну інформацію в доступній формі, слухати пацієнта й чути його, враховувати його емоційний стан є важливими аспектами для успішної роботи. Належні комунікативні навички дозволяють не лише покращити результат лікування, але й мінімізувати стрес як у пацієнтів, так і в лікарів (лікувати словом). Важливим є також акцент на етичних аспектах медичної комунікації, зокрема на дотриманні конфіденційності та розумінні емоційних потреб пацієнтів.

2. **Бізнес і менеджмент:** У сфері бізнесу і менеджменту успіх на переговорах, в управлінні проєктами або в управлінні командою значною мірою залежить від здатності ефективно спілкуватися. Лідери, які володіють високими комунікативними навичками, здатні мотивувати команду, налагоджувати партнерські відносини та швидко реагувати на зміни ринку. Вміння чітко формулювати завдання, слухати/чути підлеглих і надавати конструктивний зворотний зв'язок дозволяє уникати конфліктів і досягати високих результатів.

3. **Освітній процес:** Вчителі, викладачі та тренери, які мають розвинуті комунікативні навички, здатні більш ефективно передавати знання, створювати атмосферу довіри та взаємоповаги в навчальному процесі. Важливими аспектами є здатність адаптувати свою мову для різних аудиторій і уміння обходити конфлікти в класі чи на лекціях. Мова вчителя/викладача має бути насамперед зрозумілою й доступною. Не потрібно вживати надскладні

слова, засмічувати мову зайвою термінологією, професіоналізмами тощо. Мистецтво красномовства має бути притаманне кожному педагогічному працівнику, при цьому культуру мовлення ставимо на перше місце.

Методи покращення комунікативних навичок:

Для ефективного розвитку комунікативних навичок важливо застосовувати різноманітні методи та підходи. Серед них:

- **Практичні заняття та тренінги** — участь у тренінгах, рольових іграх, дебатах або переговорах дозволяє відточити навички спілкування в умовах реальних ситуацій.
- **Коучинг і наставництво** — робота з досвідченим наставником або коучем дозволяє зрозуміти свої слабкі місця та отримати практичні поради для вдосконалення свого мовлення.
- **Аналіз відеозаписів виступів або переговорів** — це дозволяє бачити себе зі сторони і виправляти помилки, оцінюючи свою мову, інтонацію, жести та невербальні сигнали.
- **Інтерактивні вправи на розвиток емоційного інтелекту** — ці вправи сприяють кращому розумінню емоцій інших людей та ефективному реагуванню на їхній емоційний стан.

Розвиток комунікативних навичок є невід'ємною частиною професійної підготовки. Це не лише важливий аспект для досягнення професійних результатів, але й забезпечення гармонії в робочих стосунках. Від рівня комунікативних здібностей залежить не тільки ефективність роботи, але й комфорт у робочому середовищі, що в свою чергу сприяє особистісному росту і розвитку професіонала. Важливо, щоб заклади освіти приділяли належну увагу формуванню комунікативної компетентності майбутніх фахівців, що є основою їх подальшої професійної реалізації.

ДЖЕРЕЛА

1. Васютинська, Є. А. (2024). Формування комунікативних навичок майбутнього фахівця. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки, (213), 401-405. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-213-401-405>
2. Данилевич, Ю. О. (2023). Комунікативні навички та комунікативна компетентність, їх роль у здобутті освіти і формування комунікативних навичок упродовж професійної діяльності. Медсестринство, (2), 56–65. <https://doi.org/10.11603/2411-1597.2023.2.14330>
3. Литвиненко Н. П., Сергієнко Т. В. Формування комунікативних навичок у контексті фахової підготовки майбутніх лікарів. Ukrainian scientific medical youth journal. 2022. Supplement №2 (130). С. 33-34.
4. Сас О. О. Педагогічні умови формування комунікативних умінь і навичок майбутніх вихователів на семінарсько-практичних заняттях із дошкільної лінгводидактики. Народна освіта : електронне наукове фахове видання. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2414
5. Панасюк Л. Ідеологія «руського мира» та українська мова (радянська доба). Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2021. Випуск 37, с.186-195
6. <https://suspilne.media/culture/265781-valuevskij-cirkular-ak-rosia-namagalas-znisiti-ukrainsku-movu/>